

NOTE TO
« THE FORGOTTEN GIFTS OF HERMES:
THE LATIN RECEPTION OF PROCLUS' COMMENTARY
ON EUCLID'S ELEMENTS »

ÁLVARO JOSÉ CAMPILLO BO
VIVARIUM NOVUM, FRASCATI (ROMA)

In the last issue of *Mediterranea* (March 2023, 8) was published my paper entitled « The Forgotten Gifts of Hermes: The Latin Reception of Proclus' *Commentary on Euclid's Elements* » (p. 193–278). Its aim is to provide and compare transcriptions of some passages from the various Latin translations of Proclus' *Commentary on Euclid's Elements*. These included passages found in Bartolomeo Zamberti's Latin translation (MS München, Bayerische Staatsbibliothek Clm 6, fol. 4v–6v) and Giovanni Batista Gabia's (MS Ambrosiana P51 sup. fol. 11r–17v).

Prof. Carlos Steel noticed some errors in the transcriptions of these two Latin translations and shared with me his remarks. The updated and corrected versions of these transcriptions are published here.

In the light of the corrected transcriptions, my claim about the defective text used by Zamberti and the conjectures on his translation (p. 204) must be ignored.

I would like to express my gratitude to Prof. Steel for his valuable corrections, which have contributed to the enhancement of my research. I would also like to extend my thanks to the editors of *Mediterranea* for making these improved transcriptions available to the readers, thus enabling me to refine my research further.

I. Bartolomeo Zamberti transl. Procli lycii diadochi Platonici in primum librum Elementorum Euclidis, MS München, Bayerische Staatsbibliothek Clm 6, fol. 4v–6v [= M]

Incipit /1r/

Procli lycii diadochi Platonici in primum librum Elementorum Euclidis megarensis mathematici praestantissimi, commentariorum liber primus, Bartholomaeo Zamberto Veneto interprete.

[...]

/4v/ Consequens¹ autem fuerit ut scrutemur qualem essentiam formarum ac generum mathematicarum² dicere congruum sit, et utrum ipsam a sensilibus subsistere admittendum sit vel per ablationem, sicuti dicere consueverunt, vel per particularium collectionem in unam communem rationem, vel ipsi essentiam haec praecedentem assignare conveniat, sicuti Plato arbitratur universorumque processus ostendit.

Et³ in primis, si mathematicas formas a sensilibus subsistere dixerimus, anima in semet ipsa posteriori genitura formante a materiosis triangulis vel circulis, circulosam vel triangularem formam, unde erit certitudo illa et illud quod in rationibus coargui non potest? Necesse enim est quod aut a sensilibus, aut ab anima. Atqui a sensilibus impossibile est, nam in his longe maiori indagine opus est. Ab anima igitur; nam his quae imperfecta et incerta sunt, perfectionem certitudinemque exhibet. In sensilibus enim, ubinam est individuum vel id quod latitudine vel id quod crassitudine caret? Et ubi earum quae ex centro sunt aequalitas? Et ubi laterum rationes sunt stabiles? Et ubi angulorum rectitudines? Nec video, sicut in alternis omnia divisibilia commisceri, et in his nihil sincerum est, et a contrario expurgatum, sed omnia partitionem, intervallum ac unionem admittere. Quo igitur pacto his quae immobiles⁴ sunt ex mobilibus et aliquando aliter se habentibus ipsam stabilem essentiam assignabimus? Nam⁵ omne quod ex essentiis motis subsistit, essentiam mutabilem etiam ab ipsis obtinere, apud omnes indubitatum est. Et quo pacto illis formis quae certae sunt, et coargui nequeunt, ab his quae incerta sunt certitudinem applicabimus?⁶ Nam omne quod est causa eius cognitionis quae semper mobilis est, illud ipsum magis est huiusmodi. Supponendum igitur */5r/* est animam mathematicarum formarum et rationum genitricem esse. Sed cum siquidem exempla obtineat ipsa secundum substantiam

¹ Consequens] 38 Genera et formae mathematicae unde essentiam obtineant? *add. in marg.* M

² *add. illig. ce...*

³ Et] 39 Si mathematicae formae a sensilibus subsistunt, quid sequatur? *add. in marg.* M

⁴ immobiles *post corr. ex immobilibus*

⁵ Nam] 40 Id propter quod unumquodque tale etiam magis est huiusmodi *add. in marg.* M

⁶ applicabimus?] Aliter: nam omne quod est causa cognitionis immobilis, id ipsum magis huiusmodi est. *add. in marg.* M

substernit, et generationes sunt integumenta earum formarum quae in ipsa praeexistunt, haec dicentes Platoni astipulabimur, veraeque mathematicarum essentiae erimus inventores. Si vero non habet neque rationes prius assumens, tantum materiae expertem apparatus sustinet, tantamque contemplationem gignit, quo pacto ea, quae genita sunt, numquid seminaria sint vel vana, et eorum, quae vere sunt simulacra, diiudicare potest? Qualibus vero regulis utens in his veritatem existentem metitur? Quo etiam modo essentiam non habens ipsorum tantam rationum varietatem gignit? Sic enim ipsorum essentiam vagam ad nullumque terminum relata effecerimus. Igitur si formae mathematicae ab anima ortum habent, nec a sensibus rationes suscipiunt⁷, sicut anima substinet, et ab illis has eruit ipsius quoque partus, a manifeste sempiternis formis oriuntur.

Praeterea, si inferius et a sensibus mathematicarum rationes colligamus, quo modo fieri poterit ut non dicamus quod illae demonstrationes, quae ex sensibus fiunt, potiores sunt, et non illae quae ab universalibus et simplicioribus formis infe[r]runtur? Dicimus⁸ enim quod causae ubique demonstrationibus ad quaesiti venationem sunt peculiares. Igitur si particularia universalium, et sensilia intellectilium sunt causae, quis unquam excogitabit quod terminus demonstrationis ab universalibus assumptus magis conferat, quam a particularibus? Quo enim pacto quipiam ostenderit quod intellectilium essentia sit magis affinis demonstrationibus quam essentia sensilium? Neque enim si quis, inquit, demonstraret quod triangulum aequicrurium tres habet angulos duobus rectis aequales, et itidem aequilaterum, et scalenum, is id quoddam modo scit. Verum qui scit quod omne triangulum, idque simpliciter demonstrat, is scientiam per se obtinet. Et⁹ rursus id quod universale est, quoad demonstrandum, particulari melius est. Et insuper quoniam ipsorum demonstra/tiones universales sunt, illa vero sunt priora et natura ea praecedunt quae singularia sunt, et eorum quae demonstrantur sunt causae ex quibus demonstrationes fiunt. Igitur scientiae demonstrativae opus habent, ut ea, quae sensilia sunt et posterius genita ac hebetiora, colligantur. Non autem ea, quae, cum a cogitatione percipiuntur, his sunt perfectiora, quae sensu et opinione considerantur.

Tertio vero loco, dicimus quod illi, qui haec dicunt, animam formis viliores efficiunt. Nam si materia ea quae substantialia sunt ac magis entia ac integriora a natura suscipit, anima vero ab illis secundum locum obtinet ac sustinet istam, simulacra et imagines posterius genitas effingit ad ignobiliores essentias ea referens, quae ex natura a materia inseparabilia sunt, quo pacto animam imbecilliores materiaeque inferiores esse non ostendunt? Locus is et silva est et si<l>vestrium rationum, et anima formarum, sed alia quidem primarum, alia vero secundarum, et alia eorum quae praecipue entia sunt, alia porro eorum quae inde

⁷ suscipiunt] subs *add. sed del. M*

⁸ dicimus] 41 Causae ad quaesiti indaginem demonstrationibus sunt peculiares *add. in marg. M*

⁹ Et] 42 Universale ad demonstrandum particulari efficacius est *add. in marg. M*

subsistunt, et alia sunt eorum quae secundum substantiam et alia, demum, eorum quae secundum excogitationem dicuntur. Quo igitur pacto illa, quae intellectus et intellectillis essentiae primum particeps est, et inde cognitionem implens et totius vitae, hebetiores formas suscipit, quae in his, quae sunt ultima, sedes est et ad essentiam omnibus imperfectior est? Atqui huic opinioni, quae multis molestiam exhibuit, occurrere superfluum sane fuerit.

Si vero formae mathematicae non sunt per materialium ablationem, neque per illorum collectionem, quae in singularibus sunt communia, neque posterius et a sensilibus genitae, animam vel ex se ipsa, vel ab intellectu, vel et a se ipsa et ab illo, ipsas assumere necessarium est. Atqui si ex semet ipsa solum, hae quo modo intellectilium formarum imagines erunt? Quo autem pacto inter individuum dividuamque naturam mediae sunt, nullum a primis supplementum sortita? Quo modo universorum prima exempla /6r/ in intellectu prius insederunt? Si vero ab illo solum, ille actus et motus per se, qui in anima est, quo modo permanere potest? Quandoquidem quae in ipsa sunt rationes, per essentiam eorum, quae ab alio moventur, in ipsam aliunde influxere, etenim quo differet a materia, quae potentia solum omnia est, materiosam¹⁰ autem formam nullam gignit. Relinquitur¹¹ ergo, quod a se ipsa et ab intellectu haec deducat, et quod ipsa earum formarum sit supplementum, quae ab intellectilium exemplis subsistunt ex se ipsa generans, ut sit gressus. Nec¹² proinde anima tabula est rationibus vacua, sed semper descripta, et semet ipsam describens, et ab intellectu descripta. Intellectus enim est et anima, qui cum semet ipsum vertat, illius imago et forma extrorsum fit. Igitur¹³ si ille omnia intellectiliter, anima quoque cuncta animate; et si ille exemplariter, anima etiam imaginater; et si ille collectim, anima divisim.

Quo¹⁴ quidem Plato etiam inspiciens, animam ex omnibus formis mathematicis constituit, ipsamque per numeros dividit, proportionibus rationibusque convenientibus colligit, primaque principia figuras constituentia in ipsa constituit, et rectum et circumductum, ac in ipsa orbes intellectiliter movet. Igitur¹⁵ omnia mathematica primo in ipsa sunt anima, et¹⁶ ante numeros se ipsos moventes, et ante figuras apparentes figurae animales, et ante ea quae concentu conveniunt rationes harmonicae, et ante illa corpora quae circulose moventur orbes non apparentes creantur, et¹⁷ anima omnium est plenitudo. Et ornamentum huiusmodi aliud, idem semet ipsam deducens, et a proprio principio deductum se

¹⁰ materiosam] 43 Materia solum potentia omnia est *add. in marg.* M

¹¹ Relinquitur] 44 Anima et a se et ab intellectu formas mathematicas deducit *add. in marg.* M

¹² Neque] 45 Anima non est tabula vacua, sed semper descripta *add. in marg.* M

¹³ Igitur] 46 Intellectus et anima qualiter mathematicae percipiunt *add. in marg.* M

¹⁴ Quo] 47 Animam ex omnibus formis mathematicis constitui iuxta Platonem *add. in marg.* M

¹⁵ Igitur] 48 Mathematicae primo insunt animae *add. in marg.* M

¹⁶ Et] 49 Harmonica ratio quid sit Nicomachus docet in secundo libro Arithmetices

¹⁷ et] 50 Anima est plenitudo omnium *add. in marg.* M

ipsum vita perficiens, et ab opifice refertum, corporis expers est, ac intervallo caret, et quando suas suppeditat rationes, tunc scientias ac virtutes omnes patefacit. Anima ¹⁸ igitur in huiusmodi formis essentiam summit, neque admittendum est quod numerus in anima sit unitatum multitudo, neque etiam percipiendum est, quod idea eorum quae intervallata sunt, /6v/ in corporis modum intelligantur, sed omnia exempla numerorum apparentium, figurarum, rationum et motuum, et animate intellectiliterque suscipere debemus, Timaeum sequentes, qui¹⁹ universam ipsius genituram et opificium ex mathematicis formis perficit in ipsaque causas omnium statuit. Omnium enim numerorum septem limites lineatorum, planorum, ac solidorum principia comprehendunt, septem vero limites omnium rationum, quo ad ipsam causam in ipsa praeexistunt. Principia vero figurarum in ipsa operando statuerunt, ex motibus vero ille praecipuus est omnesque alios comprehendit ac movet, qui cum ipsa simul constat. Omnium nanque²⁰ eorum quae moventur, circulus motusque circulosus principium est. Mathematicorum igitur rationes substantiales et ex se mobiles animas perficiunt, quas cogitatio suppeditans ac revolvens universam mathematicarum scientiarum varietatem statuit, et semper gignens, nunquam desinit aliaque ex aliis investigans, ipsius impartibiles rationes explicat. Omnia enim a primis formis assumpsit, ex sui potestate infinita ex principiis prius assumptis variarum inspectionum diverticula efficit.

¹⁸ Anima] 51 Numerus in anima non est unitatum multitudo *add. in marg.* M

¹⁹ qui] 52 Anima ex formis mathematicis *add. in marg.* M

²⁰ namque] 53 Circulus omnium eorum quae moventur principium est *add. in marg.* M

2. Giambattista Gabia transl. Procli Diadochi in primum Elementorum Euclidis, MS Ambrosiana P51 sup., fol. 11r-17v [= A]

Incipit /1r/

Johanne Baptista Gabio interprete, Procli Diadochi in primum Elementorum Euclidis liber primus.

[...]

/11r/ Capitulum quintum

Sequitur ut inspiciamus quam mathematicarum formarum²¹ generumque natura²² merito dicatur, et utrum ab iis, quae sensu percipiuntur²³, ipsam profectam consistere²⁴ concedendum sit, sive secundum ablationem²⁵, ut quidam dicere consueverunt, sive secundum singularium²⁶ collectionem in unam communem rationem, an etiam ipsi ante haec status sit tribuendus, quemadmodum et Plato censet, et universalium demonstrat progressus.

Primum igitur²⁷, si ab iis, quae <sen>su percipimus²⁸, mathematicas formas dicamus statum habere atque produci /11v/, cum anima ab iis triangulis aut circulis, qui in materia sunt, formam circularem aut triangularem posteriore loco in seipsa formet, undenam perfectio et id quod minime convinci possit rationibus inerit? Necesse est enim ut vel a sensibus vel ab animo²⁹. Sed a sensibus fieri non potest, quibus potius hae perfectionem impartuntur. Ab animo³⁰ igitur, qui³¹ imperfectis perfectum, incertis certum apponit. Ubi enim in iis quae sensu percipiuntur³² reperiemus id nos quod sine parte sit, aut id quod careat latitudine, aut id quod altitudine vacet? Et ubinam linearum, quae sint a centro, aequalitas? Et ubi semper permanentes laterum rationes? Atque ubi angulorum /12r/ rectorum³³ rationes? Nonne videmus inter se omnia sub sensum cadentia³⁴ commista esse nihilque in iis syncerum aut a contrario vacuum, sed omnia³⁵ dividua, dimensionique ac motui obnoxia. Qua ratione igitur³⁶ immobilibus ab iis,

²¹ formarum *post corr. ex specierum* A

²² natura *post corr. ex substantia* A

²³ [a]b iis que sensu principiuntur *post corr. ex sensibilibus* A

²⁴ Pro [...] consistere *post corr. ex subsistere* A

²⁵ secundum ablationem *post corr. ex per divisionem* A

²⁶ secundum singularium *post corr. ex per particularium* A

²⁷ igitur *post corr. ex itaque* A

²⁸ ab iis que suspercipimus *post corr. ex sensibilibus* A

²⁹ animo *post corr. ex anima*

³⁰ animo *post corr. ex anima*

³¹ qui *post corr. ex quae*

³² iis quae quae sensu percipiuntur *post corr. ex sensibilibus* A

³³ Rectorum *post corr. ex rectitudines* A

³⁴ Omnia sub sensum cadentia *post corr. ex sensibilia* A

³⁵ omnia] *add. illig. sed del.* A

³⁶ igitur] *igiturum corr. sup. lin ex itaque* A

quae moventur, et alias aliter se habent, ipsam manentem stabilemque³⁷ naturam tribuimus? Quicquid enim producitur ab iis naturis³⁸, quae moventur, etiam naturam³⁹ mutabilem habere omnes fatentur⁴⁰. Et quomodo perfectis ac certis, ita ut coargui nequeant, formis ab incertis perfectionem adhibebimus? Quippe cum omnis causa cognitionis illius, quae semper mobilis est, magis ipsa talis existat. Concedendum igitur⁴¹ nobis est animum⁴² esse /12v/ qui⁴³ mathematicas formas et rationes gignat et procreet. Et si exempla habens secundum naturam⁴⁴, ipsas producit generationesque sunt formarum, quae in ipsa prius insunt, progressus, et⁴⁵ cum Platone consenserimus⁴⁶ eadem dicentes, et veram disciplinarum naturam invenerimus. At si haec non habens, cum neque ante rationes acceperit, tantum subtextit ordinem materia vacantem tantamque speculationem gignit⁴⁷, quomodo ea, quae genita⁴⁸ sunt, diiudicare potest, utrum naturalia sint an vana, et simulachra pro veris? Quibusve regulis utens eam, quae in iis est, veritatem observat? Quomodo item non continens⁴⁹ ipsorum naturam⁵⁰ tantam rationum /13r/ gignit varietatem? Ita enim temere et per se natam ipsorum naturam⁵¹ faciemus et quae ad nullum terminum referatur. Si igitur⁵² ab animo⁵³ sunt mathematicae formae oriundae, non ab iis quae sensu percipiuntur⁵⁴, rationes habent, quas animus⁵⁵ producit, et ab illis ipsae progrediuntur, atque ipsius animi⁵⁶ partus ac foetus permanentium formarum et sempiternarum perspicui⁵⁷ sunt.

Deinde, igitur,⁵⁸ si ab inferioribus et <ab iis,> quae sub sensum cadunt⁵⁹, disciplinarum rationes colligamus, qui fieri potest quin praestantiores illas

-
- ³⁷ stabilemque] substantiam et *add. sed. del.* A
³⁸ ab iis naturis *post corr. ex substantiis* A
³⁹ naturam *post corr. ex substantiam* A
⁴⁰ omnes fatentur *post corr. ex apud omnes est confessum* A
⁴¹ igitur *post corr. ex itaque* A
⁴² animum *post corr. ex animam illam* A
⁴³ qui *post corr. ex quae* A
⁴⁴ naturam] *has add. sed del.* A
⁴⁵ et *post corr. ex atque ita* A
⁴⁶ con- *add. sup. lin.* A
⁴⁷ gignit *post corr. ex generat* A
⁴⁸ genita *post corr. ex generata* A
⁴⁹ continens *post corr. ex habens* A
⁵⁰ naturam *post corr. ex substantiam* A
⁵¹ naturam *post corr. ex substantiam* A
⁵² Igitur *post corr. ex itaque* A
⁵³ genita *post corr. ex ex animo* A
⁵⁴ ab iis que sensu percipiuntur *post corr. ex etiam a sensibilibus* A
⁵⁵ animus *post corr. ex anima* A
⁵⁶ animi *post corr. ex animae* A
⁵⁷ perspicui *post corr. ex manifesti* A
⁵⁸ igitur *post corr. ex itaque* A
⁵⁹ Quae sub sensum cadunt *post corr. ex sensibilibus* A

demonstrationes asseramus, qua~~e~~cumque ab iis, quae sensu percipimus⁶⁰, et non illas, quae a magis universalibus semper et simplicioribus formis, constituuntur? Causas enim ubique demonstrationibus proprias esse asserimus ad rei, quae quaeritur, inquisitionem. Si igitur⁶¹ particularia /13v/ universalium, et quae sub sensum cadunt⁶², eorum, quae cogitatione percipiuntur, causae sunt, quomodo possumus demonstrationis definitionem ad universalia magis quam ad particularia referre? Et eorum, quae cogitatione comprehendimus, naturam magis quam eorum, quae sensu, demonstrationibus cognatam demonstrare? Neque enim si quis, ut aiunt, demonstraret ex duabus aequalibus lineis constantem⁶³ triangulum, quem aequicrurum vocant, habere tres angulos aequales duobus rectis, et triangulum tribus aequalibus lineis contentum, quem aequilaterum appellamus, et similiter tribus inaequalibus, quem dicunt scalenum⁶⁴, hic recte scit. Sed qui de omni triangulo, id et simpliciter, demonstravit, hic habet scientiam per se. Rursusque quia praestantius est universale particulari ad demonstrationem, atque item quia /14r/ demonstrationes ex universalibus magis, ex quibus autem demonstrationes proficiscuntur,⁶⁵ haec priora et natura praecedunt particularia, et causae sunt eorum quae demonstrantur. Multum igitur abest ut demonstrativae scientiae in iis⁶⁶ versentur, quae posteriore loco genita sunt, et iis quae sensu percipiuntur⁶⁷ hebetioribus⁶⁸, et non ea speculentur⁶⁹, quae cogitatione comprehendi possunt, perfectiora sane iis, quae sensui nota sunt et opinioni.

Praeterea tertiam rationem afferimus, quod qui haec asserunt, illi ignobiliorem animum⁷⁰ formis efficiunt. Nam si materia naturalia, et quae magis sunt atque certiora, suscipit a natura, animus⁷¹ vero posteriora ab illis et /14v/ simulachra et imagines secundo loco genitas in se ipso⁷² confingit,⁷³ viliorem naturam⁷⁴ auferens a materia, videlicet⁷⁵ ea quae secundum naturam ab ipsa separari nequeunt⁷⁶,

⁶⁰ [a]b iis quae sensu percipimus *ex sensibilibus*

⁶¹ igitur *post corr. ex itaque* A

⁶² Quae sub sensum cadunt *post corr. ex sensibilia* A

⁶³ ex duabus aequalibus lineis constantem *post corr. ex aequicrurum* A

⁶⁴ tribus [...] rectum *post corr. ex aequilaterum et scalenum similiter hic recte* A

⁶⁵ proficiscuntur *post corr. ex procedunt* A

⁶⁶ in iis *post corr. ex circa ea* A

⁶⁷ iis quae sensu percipiuntur *post corr. ex sensibilia quae sunt* A

⁶⁸ hebetioribus *post corr. ex hebetiora* A

⁶⁹ speculentur] que *add. sed del.* A

⁷⁰ animum *post corr. ex animam* A

⁷¹ animus *post corr. ex anima* A

⁷² ipso *post corr. ex ipsa*

⁷³ confingit propter *add. sed del.* A

⁷⁴ naturam *post corr. ex substantiam* A

⁷⁵ videlicet *post corr. ex scilicet* A

⁷⁶ Ab ipsa separari nequunt *post corr. ex inseparabilia*

quomodo non animum⁷⁷ imbecilliolem materia deteriolemque constituunt? Locus enim etiam materia rationum, quae materia carent, et animus⁷⁸ formarum. Sed hic⁷⁹ primarum, illa secundarum, et hic⁸⁰ quidem eorum quae primo loco insunt, illa rerum quae illinc producuntur, et hic⁸¹ quidem eorum quae sunt secundum naturam, illa eorum quae cogitatione gignuntur. Qua ratione igitur⁸² animus⁸³ mentis⁸⁴ et intelligentis naturae primus⁸⁵ consors est, et cognitionis quae illinc /15r/ proficiscitur, totius vitae particeps, incertiorum formarum est receptaculum quae sedem ultimam inter ea, quae sunt, obtinent, et omnium minime⁸⁶ [imperfectiolem] perfectam⁸⁷, quatenus ad hoc, ut sint, attinet? Sed huic opinioni, quae multis saepe multas arguendi praebuit occasiones, occurrere supervacaneum est.

Quod si neque per ablationem ab iis quae materia vacant sunt mathematicae formae, neque per collectionem eorum, quae in particularibus communia sunt, neque prorsus posteriore loco et ab iis quae sub sensum cadunt⁸⁸, genita, necesse sane est animum⁸⁹, vel ab se, vel a mente⁹⁰ ipsas accipere, aut et a se et ab illa. Sed si a se tantum, quomodo hae sunt intelligentium formarum imagines? Et quomodo inter individuum naturam dividuamque nullam a primis in gratia⁹¹ ut sint, perfecti⁹²/15v/onem sortita sunt? Et quomodo prima exempla universalium, quae in mente⁹³ sunt, ante fuere? Et si ab illo tantum, quomodo id, quod est animi⁹⁴ per se operans et per se mobile, permanere potest, siquidem rationes, quae in ipso⁹⁵ sunt, secundum eorum naturam⁹⁶, quae ab aliis moventur, aliunde in ipsam defluerunt? Et quid a materia differet, quae potestate tantum est omnia, nullamque gignit ex iis formis, quae materiae sint immunes? Relinquitur igitur, ut et a se, et a mente has producat, ipsa sit formarum perfectio et ipsas compleat,

⁷⁷ animum *post corr. ex animam* A

⁷⁸ animus *post corr. ex anima* A

⁷⁹ hic *post corr. ex haec*

⁸⁰ hic *post corr. ex haec*

⁸¹ hic *post corr. ex haec*

⁸² igitur *post corr. ex itaque* A

⁸³ animus *post corr. ex anima* A

⁸⁴ mentis *post corr. ex qui mentis*

⁸⁵ primus] primae A

⁸⁶ omnium minime *add. sup. lin.; minime] perfectionis add. sed del.* A

⁸⁷ perfectam *post corr. ex omnibus*

⁸⁸ ab iis quae sub sensum cadunt *post corr. ex sensibilibus* A

⁸⁹ animum *post corr. ex animam* A

⁹⁰ ab mente *post corr. ex intellectu* A

⁹¹ in gratia *post corr. ex ad hoc* A

⁹² perfectio *post corr. ex completio* A

⁹³ mente *post corr. ex intellectu* A

⁹⁴ animi *post corr. ex animae* A

⁹⁵ ipso *post corr. ex ipsa* A

⁹⁶ naturam] et substantiam *add. sed del.* A

quae quidem ab intelligentibus exemplis productae per se⁹⁷, ut sint, progressum sortitae fuerint. Et animus⁹⁸ igitur non erit tabula rudis⁹⁹ a sermoni/16r/bus vacuus¹⁰⁰, sed semper scriptus¹⁰¹ et se ipsum¹⁰² scribens et a mente¹⁰³ scriptus.¹⁰⁴ Etenim animus¹⁰⁵ quoque mens¹⁰⁶ est, more illius mentis¹⁰⁷ qui¹⁰⁸ est ante se, seipsum volvens, et imago illius, et typus extrinsecus effectus. Si igitur¹⁰⁹ ille omnia intelligenter¹¹⁰, et animus¹¹¹ omnia animaliter; si ille exemplariter, animus¹¹² repraesentative; et si ille coniunctim, anima divisim.

Quod cum animadverterit et Plato, ex omnibus animum¹¹³ producit, et secundum numeros illum¹¹⁴ dividit, colligitque¹¹⁵ analogiis et harmonicis rationibus, et prima figurarum principia in ipso¹¹⁶ construit, rectum scilicet et circumferens, movetque circulos, qui in ipso¹¹⁷ insunt, intelligendo. Omnia itaque mathematica primum in anima sunt, et ante numeros nu/16v/meri illi qui per se moventur, ante apparentes figuras animales figurae, et ante ea, quae concinnata sunt, rationes harmonicae, et ante corpora quae circulo moventur, minime apparentes circuli veluti opificio quodam constructi sunt. Et perfectio omnium animus¹¹⁸ est, et ordo hic alius ipse seipsum producens et a proprio principio productus, vitaeque seipsum complens, et ab opifice completus sine¹¹⁹ corpore, et sine¹²⁰ dimensione, et cum produxerit suas rationes, tunc etiam doctrinas¹²¹

⁹⁷ per se] ad hoc *add. sed del.* A
⁹⁸ animus *post corr. ex anima* A
⁹⁹ tabula] rudis *add.* A
¹⁰⁰ vacuus *post corr. ex vacua* A
¹⁰¹ scriptus *post corr. ex scripta* A
¹⁰² ipsum *post corr. ex ipsa* A
¹⁰³ a mente *post corr. ex ab intellectu* A
¹⁰⁴ scriptus *post corr. ex scripta* A
¹⁰⁵ animus *post corr. ex anima* A
¹⁰⁶ mens *post corr. ex intellectus* A
¹⁰⁷ mentis *post corr. ex intellectus* A
¹⁰⁸ qui *post corr. ex quae* A
¹⁰⁹ igitur *post corr. ex itaque* A
¹¹⁰ intelligenter *post corr. ex intellectualiter* A
¹¹¹ animus *post corr. ex anima* A
¹¹² animus *post corr. ex anima* A
¹¹³ animum *post corr. ex animam* A
¹¹⁴ illum *post corr. ex illam* A
¹¹⁵ colligi *post corr. ex colligat* A
¹¹⁶ ipso *post corr. ex ipsa* A
¹¹⁷ ipso *post corr. ex ipsa* A
¹¹⁸ animus *post corr. ex anima* A
¹¹⁹ sine *post corr. ex absque* A
¹²⁰ sine *post corr. ex absque* A
¹²¹ disciplinas *post corr. ex scientias* A

virtutesque omnes praemonstrat. Statum igitur¹²² in his formis habet animus¹²³ sed neque numerum in ipso¹²⁴ unitatum multitudinem opinari debemus, neque eorum, quae sub mensuram cadunt¹²⁵, ideam secundum corpus in/17r/telligere, sed omnia apparentium numerorum exempla et figurarum et rationum et motuum accipere debemus, Timaeum secuti, qui quidem omnem ipsius animi¹²⁶ originem, et creationem a mathematicis formis perfecit omniumque causas in ipso¹²⁷ constituit. Siquidem numerorum omnium rationes secundum causam in ipso¹²⁸ prius constituere, figurarumque item principia quasi per opificem in ipso sunt constituta.¹²⁹ Et motus qui inter motus caeteros principatum obtinet, quique alios omnes continet, et movet, in ipso¹³⁰ subsistit. Nam omnium quae moventur principium circulus est, et circularis motus. Naturales¹³¹ igitur etiam illae, quae per se moventur, mathematicorum rationes animas perficientes, quas /17v/ cogitatio proferens atque evolvens omnem producit mathematicarum di<s>ci[s]plinarum¹³² varietatem. Neque ullo unquam tempore desistet semper procreare¹³³, aliaque ad alia adinvenire suasque individuas¹³⁴ rationes explanare. Nam cum omnia in seipso¹³⁵ praeceperit secundum principem formam, ob infinitam suam facultatem ex praesumptis principiis cuiuscumque generis theoremata producit.

¹²² naturam igitur *post corr.* ex substantiam itaque A

¹²³ animus *post corr.* ex anima A

¹²⁴ ipso *post corr.* ex ipsa A

¹²⁵ eorum quae sub mensuram cadunt *post corr.* dimensionum A

¹²⁶ animi *post corr.* ex animae A

¹²⁷ ipso *post corr.* ex ipsa A

¹²⁸ ipso *post corr.* ex ipsa A

¹²⁹ Follows an omission in respect to Friedlein's edition p. 17, l. 14–19.

¹³⁰ ipso *post corr.* ex ipsa A

¹³¹ naturales *post corr.* ex substantiales A

¹³² disciplinarum *post corr.* ex scientiarum A

¹³³ procreans *post corr.* ex generans A

¹³⁴ Individuas *post corr.* ex indivisibiles A

¹³⁵ ipso *post corr.* ex ipsa A